

Wizerunek subkultury heavymetalowej w Polsce

Dominika Cygankiewicz

Spis treści

Wstęp	2
1 Subkultura heavymetalowa	3
1.1 Czym jest subkultura?	3
1.2 Geneza subkultury heavymetalowej	6
1.3 Historia heavy metalu na świecie	10
1.4 Historia heavy metalu w Polsce	14
2 Wizerunek subkultury heavymetalowej w mediach	17
2.1 Czym jest wizerunek?	17
2.2 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach zagranicznych	19
2.3 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach polskich	19
2.4 Heavy metal w social media	19
3 Badanie wizerunku subkultury heavymetalowej	20
3.1 Przedmiot badań i cele badawcze	20
3.2 Metody i narzędzia badawcze	21
3.3 Analiza wyników badania	21
Zakończenie	22
Bibliografia	23

Wstep

Rozdział 1

Subkultura heavymetalowa

1.1 Czym jest subkultura?

Termin "subkultura" po raz pierwszy pojawił się w latach 80. XIX wieku w dziedzinie biologii, gdzie służył do opisywania kultur mikroorganizmów.¹ W obszarze nauk społecznych zaczął funkcjonować dopiero w latach 40. XX wieku, za sprawą Milтона M. Gordona, który w artykule *The Concept of the Sub-Culture and Its Application* pisał o subkulturze jako "pododdziale kultury narodowej".² M. M. Gordon, konieczność wprowadzenia pojęcia "subkultura" upatrywał w braku istniejącego terminu charakteryzującego pomniejszych kultury, wykształcające się w określonych grupach społecznych: ekonomicznych, regionalnych, etnicznych i religijnych. W jego rozumieniu, tak uformowane subkultury, miały znaczący wpływ na, przynależące do nich i uczestniczące w nich, poszczególne jednostki.²

Był to pierwszy przystanek na drodze do wyjaśnienia zjawiska. Sformułowana przez M. M. Gordona teza, spotkała się z krytyką i przez kolejnych badaczy, uznana została za zbyt szeroką i niejasną.³ W kolejnych latach studiów subkul-

---

¹ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 40

² Milton Gordon, *The Concept of the Sub-Culture and Its Application*

³ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. ?

turowych, dążono do wypracowania możliwie jak najbardziej kompleksowej definicji. Wielość prac badawczych oznaczała jednak wiele różnorodnych punktów widzenia i prób ujęcia badanego problemu.

Przez długi czas, subkultury były kojarzone z odstępstwami od przyjętych norm kulturowych i rewoltą.⁴ Pierwotnie, w socjologii mianem subkulturowości określało się grupy nieprzystosowane społecznie i spatologizowane. W roku 1955 Albert Cohen, ich istnienie argumentował poszukiwaniem wśród zbiorowości składającej się z indywidualnych jednostek, rozwiązania problemów wynikających z prób adaptacji.⁵ Choć na przestrzeni lat badań socjologicznych, obok jego teorii wykształciło się wiele kontrastowych twierdzeń, w rozumieniu potocznym, subkultury wciąż na myśl przywodzić mogą patologie i dewiacje.⁶ Obecnie, w przynależności młodych ludzi do subkultur często upatruje się przyczyny przestępczości wśród nieletnich. Dla służb porządkowych wprowadzane są specjalne podręczniki traktujące o polskich subkulturach, w skrócie charakteryzujące subkultury występujące w Polsce i przyczyny ich powstawania. Wśród nich wymieniana się między innymi brak perspektyw samorealizacji, zaburzenia rodzinnych więzi emocjonalnych oraz destrukcyjne formy zachowań propagowane przez media.⁷ Z raportów policyjnych oraz podobnych podręczników, wynikałoby zatem, że przynależność do grup subkulturowych wiąże się z niewłaściwym przebiegiem procesu socjalizacji. Taka kategoryzacja, stawia członków subkultur w mało przychylnym świetle.

Etymologia słowa również wskazuje pewne negatywne wzorce interpretacyjne pojęcia i przyczynia się do takiegoż rozumienia jego sensu. Słowo "subkultura" jest odpowiednikiem angielskiego terminu *subculture*, który w tłumaczeniu na język polski, oznacza tyle, co *podkultura*. Określenie to, w języku polskim budzi konotacje nacechowane pejoratywnie.⁸ Silniej zaznacza istnienie kulturowej hie-

---

⁴Mirosław Pęczak, Mały słownik subkultur młodzieżowych, Warszawa 1992, Semper, str. 3

⁵Albert K. Cohen, *Deliquent Boys, The Culture of the Gang*, 1995, New York: The Free Press, str. 148

⁶Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*

⁷Marcel Śmiałek, *Subkultury młodzieżowe w Polsce. Wybrane zagadnienia*, Legionowo 2015, Wydział Wydawnictw i Poligrafii, str. 12

⁸Mirosław Pęczak

rarchii, w której to podkultura plasuje się pod kulturą *nadrzędną*. Termin "subkultura" posiada mniej deprecjonujący charakter i jest emocjonalnie neutralny, choć przedrostek "sub-" bezsprzecznie sugeruje pochodność subkultury od kultury. By uniknąć wartościowania, obowiązującym określeniem w języku polskim pozostaje "subkultura". Jak podaje Marian Filipak, obejmuje ono swoim zakresem, pojawiające się w rozprawach naukowych przy temacie subkulturowości, pojęcia "kontrkultury" i "kultury alternatywnej".⁹

Termin kontrkultura pojawił się pod koniec lat 60. XX wieku, wraz z początkiem zjawiska kontestacji, i oznaczał sprzeciw wobec zastanej kultury.¹⁰ Z czasem, kontrkultura zaczęła także wytwarzać w jej miejsce nowe wzorce kulturowe – formowała kulturę alternatywną. Przez część socjologów, subkultura uznawana jest za fazę wstępną procesu, którego rezultatem stanowi kultura alternatywna.¹¹

Mirosław Pęczak definiuje subkulturę jako spójną grupę społeczną, wyrażającą swoją odmienność poprzez negację utrwalonych wzorów kultury i pozostającą na marginesie dominujących tendencji życia społecznego.¹² Podobną tezę stawia M. Filipak, który nacisk w swej teorii kładzie na chęć ulepszenia kultury zastanej.¹³ Socjolog zaznacza, że celem subkulturowości nie jest obalenie dominujących wzorców kulturowych. Jednocześnie istotne jest to, by zrozumieć, że grupy subkulturowe nie powstają w próżni społecznej – muszą istnieć w opozycji do kultury, z której się wywodzą.¹⁴ Jeśli przyjmuje się, że potrzeba uczestnictwa w subkulturze, wywodzi się z buntu, musi istnieć zespół norm, wobec którego owa subkultura może się buntować. W ujęciu R. Dyoniziaka, pomija się jednak aspekt rewolty. W tym rozumieniu, subkultura jest niczym innym, jak zbiorem wartości, norm i wzorów, wytworzonych przez wiele jednostek mających podobne problemy i wspólne zainteresowania i dążenia, połączonych trwałą więzią.¹⁵

⁹M. Filipak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, str. 16

¹⁰M. Filipak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, str. 14

¹¹M. Pęczak, *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, str. 4

¹²M. Pęczak, str. 4

¹³M. Filipak, str. 17

¹⁴T. Paleczny, *Grupy subkultury młodzieżowej. Próba analizy – propozycje teoretyczne*, "Kultura i społeczeństwo" 1993, t. 37, nr 3, s. 179-190

¹⁵R. Dyoniziak, *Młodzieżowa podkultura*, 1965, Warszawa, str. 11

Słowa "subkultura" używano zatem do określania zarówno grup przestępczych, etnicznych, zawodowych, religijnych, ekonomicznych, jak i ruchów społecznych. Jest to możliwe dzięki istnieniu czynnika wspólnego dla wszystkich tych społeczności – pomimo odmiennych form uczestnictwa w kulturze, łączy je negatywny stosunek do kultury dominującej.¹⁶

Niezależnie od tego, jaką metodę zdefiniowania subkultury przyjmiemy, z analizy powstałych do tej pory w dziedzinie nauk społecznych, teorii, wynika, że subkultura powinna charakteryzować się odrębnością od innych grup społecznych i negacją kultury dominującej lub jej elementów, np. obowiązujących norm; a także spójnością, w obrębie której rozumie się wspólne zainteresowania i dążenia, normy i przyjmowane wartości.

1.2 Geneza subkultury heavymetalowej

"Metalowcy" tworzą subkulturę fanów muzyki heavymetalowej, będącej odmianą rocka.¹⁷ Największe znaczenie i popularność, zyskali w latach 80-ych, choć początki istnienia subkultury można było zaobserwować już dziesięć lat wcześniej.¹⁸

W Polsce, pojawili się wraz z pierwszymi ugrupowaniami muzycznymi grającymi muzykę z gatunku heavy metal (na przykład KAT i TSA).¹⁹ Już wtedy, spotykali się z krytycznym nastawieniem ze strony polskiego społeczeństwa. Oskarżano ich o tendencje satanistyczne i neopogańskie, oraz wyrażano głęboką dezaprobatę dla wykonywanego przez nich rodzaju muzyki.²⁰ Podstawę do nietolerancji od zawsze tworzył także wygląd fanów muzyki metalowej. Poza nietypowym brzmieniem i kontrowersyjnym zachowaniem scenicznym metalowych wy-

---

¹⁶M. Pęczak, Mały słownik subkultur młodzieżowych, str. 4

¹⁷Mirosław Pęczak, Mały słownik subkultur młodzieżowych, Warszawa 1992, Semper, str. 53

¹⁸Marian Filipiak, Od subkultury do kultury alternatywnej, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

¹⁹Witold Wrzesień, Krótka historia młodzieżowej subkulturowości, Warszawa 2013, PWN, str. 328

²⁰Marian Filipiak, Od subkultury do kultury alternatywnej, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

konawców, również ubiór i fryzury, formowały przestrzeń społeczną wychodzącą poza ramy koncertowych hal, i prowokowały negatywne reakcje tych, którzy do niej nie należeli.

Styl heavymetalowców to przede wszystkim suma adaptacji wybranych elementów wyglądu zewnętrznego punków i motocyklistów.²¹ Charakterystyczną część garderoby stanowią dla nich dżinsowe katany oraz skórzane kurtki motocyklowe. W połączeniu z ciasnymi, dżinsowymi lub skózanymi spodniami oraz długimi włosami, tworzą podstawę wyglądu heavymetalowców. Równie elementarne dla fanów metalu są pieszczochy – skórzane bransolety, zwykle nabijane rzędami stalowych ćwieków. W zależności od ich ilości, pieszczocha pokrywa jedynie nadgarstek lub nawet całe przedramię właściciela. Popularną ozdobą ubioru są naszywki z logotypami zespołów metalowych, a także żelazne krzyże. T-shirty, najczęściej czarne, mogą zawierać emblematy z okładek ich płyt²¹ oraz rozpiskę trasy koncertowej. Z czasem, wśród fanów metalu powszechnym obuwem stały się glany (ciężkie buty robocze z metalowymi noskami).

Tak zarysowany portret metalowca przywodzi na myśl osobnika męskiego, ale zaprezentowany wizerunek wspólny jest zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet przynależących do subkultury heavymetalowej. Strój kobiety niemal niczym nie odbiega od ubioru mężczyzn, a o samej subkulturze mówi się, jakoby zakładała kult siły i męskości.²¹ Nie wpływa to, a przynajmniej nie w znaczącym stopniu na ilość fanek metalu. Choć uważa się, że grupą docelową omawianego gatunku muzyki są młodzi mężczyźni, a żeńskich wykonawców można zaliczyć do zdecydowanej mniejszości, nie istnieją statystyki wykluczające kobiety z grona odbiorców metalu. Właściwie, Barbara Major sugeruje, że współcześnie publiczność heavy metalu jest publicznością mieszaną, mężczyznom przypisując po prostu większą aktywność w ramach działań subkulturowych.²²

Uczestnictwo w koncertach jest dla heavymetalowców najważniejsze. Deena Weinstein podkreśla, że to podczas wydarzeń muzycznych, subkultura metalowa

---

²¹ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 323-324

²² Barbara Major, *Dionizos w glanach. Ekstazy muzyki metalowej*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 48

objawia się w idealnej postaci, a koncert heavymetalowy badaczka przyrównuje do celebracji na miarę ceremonii religijnych.²³ Poza tą sferą, metalowcy nie posiadają własnych rytuałów; to koncerty i festiwale muzyczne tworzą dla nich przestrzeń, w której najlepiej mogą manifestować swą subkulturowość.²⁴ Jak sugeruje Barbara Major, wspólnotowość heavy metalu ugruntowana jest w muzyce.²⁵ Koncert tworzy okazję do poznania nowych ludzi oraz, być może przede wszystkim, wymiany doświadczeń i nazw nowych, heavymetalowych kapel.²⁶ Spajającym subkulturę czynnikiem jest ten sam gust muzyczny, a nie prezentowane poglądy - metalowcy nie wyznają bowiem specyficznej tylko dla nich ideologii.²⁷

Charakterystyczne dla koncertów heavymetalowych są podejmowane przez ich uczestników formy zabawy.²⁸ Jedną z najpopularniejszych i jednocześnie najbardziej szampańską jest tzw. headbanging, czyli energiczne machanie, kręcenie głową w rytm muzyki. Do tej pory, doczekała się w społeczności heavymetalowej kilku odmian. *Head banging w kontekście muzyki metalowej, praktykowany podczas koncertu, wskazuje na przynależność do pewnej wspólnoty, jest również gestem świadczącym o aprobachie dla słuchanej właśnie muzyki, całkowitym poddaniu się jej.*²⁹ W swej prostocie, zawiera komunikat dla występujących na scenie artystów. Bynajmniej nie jest jedynie formą tanecznej ekspresji. Ze względu na silne subkulturowe znaczenie tego rodzaju tańca, a także jego szeroką rozpoznawalność również w kręgach *niemetalowych*, od headbangu wywodzą się anglojęzyczne nazwy subkultury – *headbangers* i *metalheads*.³⁰

---

²³Deena Weinstein, str. 223-231

²⁴Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 325

²⁵Barbara Major, *Dionizos w glanach. Ekstazy muzyki metalowej*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 150

²⁶Magdalena Waga, *Jak cię widzą, tak cię piszą... - czyli o metalowcach*, www.epiotrkow.pl/arttykul/Jak-cie-widza-tak-cie-pisza...-czyli-o-metalowcach, 4963

²⁷Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

²⁸Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 324

²⁹Barbara Major, str. 53

³⁰Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN,

Innym rodzajem tanecznej aktywności metalowców jest pogo, typowe również dla subkultury punkowej. Jego uczestnicy wzajemnie odbijają się od siebie, skacząc i energicznie potrząsając przy tym głową.³¹ Przestrzeń, w której odbywa się omawiany tutaj zespół zjawisk ruchowych, zwykle zwie się *kotłem* bądź *młynem*; i znajduje się ona w środkowej i jednocześnie najbardziej żywo reagującej części widowni. Reprezentatywną dla metalowców odmianą pogo jest tzw. *mosh*, w którym bardzo dużą rolę odgrywają ruchy głowy. W *moshing*u dozwolone jest używanie pieszczoch oraz glanów. Uważa się, że ten rodzaj pogo jest bardziej agresywny niż pogo punkowe, ale jednocześnie wydaje się mniej dynamiczny.³² Popularną formą zabawy w pogo jest dla subkulturowości metalowej również *ściana śmierci*. Jej uczestnicy stają na przeciw siebie w dwóch rzędach i w odpowiednim momencie wykonywanego przez grający zespół utworu, ruszają wprost na siebie.³³ Ponownie łączą się w tańcu w umownie przyjętym centrum, formułując jeden podskakujący w rytm muzyki organizm. Z zewnątrz, praktykowana forma zabawy przypominać może rodzaj chaotycznej bójki i przywoływać na myśl skojarzenia związane z agresją, choć ta stanowi co najwyżej formę rozładowania napięcia i kumulującej się w uczestnikach koncertu energii. Jeffrey Jensen Arnett w swojej rozprawie na temat metalu konstatuje, że choć owe rytuały, dla kręgu osób spoza społeczności metalowej mogą wydawać się kuriozalne, to nie są one tak bardzo różne w swej formie od ceremoniałów praktykowanych od wieków na całym świecie.³⁴

Przy omawianiu subkultury heavymetalowej, należy zauważyć, że dla tej społeczności, metal jest nie tylko gatunkiem muzycznym. Bycie fanem muzyki metalowej wiąże się z zaangażowaniem oraz przyjęciem określonego sposobu życia; nadaje mu znaczenie i kreuje poczucie przynależności.³⁵ Rezygnacja z

---

str. 325

³¹Barbara Major, *Dionizos w glanach...*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 158

³²Anna Matras, *Pomiędzy ciałem indywidualnym a zbiorowym. Praktyki cielesne punków i ich strategie uczestnictwa w Festiwalu w Jarocinie*, *Palimpsest* nr 2, marzec 2012, str. 154

³³Barbara Major, *Dionizos w glanach...*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 158

³⁴Jeffrey J. Arnett, *Metalheads: Heavy Metal Music and Adolescent Alienation*, Colorado 1996, Westview Press, str. 12

³⁵William Phillips, Brian Cogan, ..., str. 5-6

uczestnictwa w subkulturowości wiązać się może z rezygnacją z metalu, a to, jak przekonuje Barbara Major, traktowane jest jak świętokradztwo.³⁶ W metalu nacisk kładzie się na prawdziwość – prawdziwą muzykę i prawdziwych heavymetalowców, co wielokrotnie podkreślane jest przez współtwórców subkultury. Niestety, nie istnieje jedna definicja dla przytaczanej tutaj prawdziwości, co generuje problemy z ostatecznym wyznaczeniem tego, co według wspólnoty heavymetalowej można uznać za *metalowe*, a czego w te ramy wpisywać się nie powinno. Grozi to pojawianiem się niesnasek pomiędzy jej członkami, zwłaszcza, że kluczem do identyfikacji fana metalu i odróżnienia go od pozera, od zawsze była różnica pomiędzy tym, co autentycznie metalowe, a tym, co rzekomo za metalowe się uznaje.³⁷ Wydaje się, że sformułowanie definicji owej *metalowości*, mogłoby być przydatne obecnie bardziej niż kiedykolwiek, gdy subkulturowy styl manifestowany jest głównie podczas wydarzeń muzycznych i rzadko wychodzi poza ich ramy, a inne aspekty tej subkulturowości przetrwały tylko w małych grupach największych pasjonatów.³⁸

1.3 Historia heavy metalu na świecie

Powstanie terminu "heavy metal" datuje się nawet na dwieście lat wstecz. W XIX wieku, pod pojęciem heavy metalu rozumiano ciężką artylerię wojskową, a wyrażenie *a man of heavy metal* oznaczało człowieka silnego, posiadającego władzę.³⁹ Obecnie, według *Cambridge Dictionary* wyróżnia się jego dwa znaczenia:

1. w chemii i przemyśle metalurgicznym: ciężkie, często toksyczne metale i półmetale

---

³⁶Barbara Major, Dionizos w glanach, blabla, str. 130

³⁷Encyclopedia of Heavy Metal Music, str. 5

³⁸Witold Wrzesień, Krótka historia młodzieżowej subkulturowości, Warszawa 2013, PWN, str. 328

³⁹Robert Walser, Running with the Devil: Power, Gender, and Madness in Heavy Metal Music, 2014, Wesleyan University Press

2. w muzyce: rodzaj muzyki rockowej o mocnym brzmieniu⁴⁰

Pochodzenie określenia "heavy metal" w kontekście muzyki rockowej, pozostaje kwestią sporną. Istnieje kilka różnych stanowisk w tej kwestii. Część badaczy przyjmuje, że pojawiło się za sprawą powieści Williama S. Burroughsa, w której autor określił jednego z bohaterów mianem "the heavy metal kid". Za inne potencjalne źródło terminu podaje się utwór "Born to Be Wild" zespołu Steppenwolf.⁴¹ Niezależnie od tego, jaki punkt widzenia przyjmujemy, termin został rozpowszechniony we wczesnych latach 70. i szybko stał się nazwą dla nowego, cięższego gatunku muzyki rockowej.

Muzykolog Robert Walser konstatuje, że u samego źródła metalu leżą blues i muzyka klasyczna.⁴² Historię metalu łączy również z wybitnymi gitarzystami: Erikiem Claptonem i Jimim Hendrixem, wskazując jako czynnik wiążący ich wirtuozerię w używaniu przesterowanej gitary oraz ciężkich basów.⁴³ Temu drugiemu przypisuje się autorstwo pierwszego heavymetalowego hitu, "Purple Haze" z 1967 roku. Wyodrębnienie się heavy metalu jako gatunku muzycznego nie nastąpiło jednak nagle. To płynny, złożony proces, którego ramy czasowe nie są oczywiste do wyznaczenia. Początkowo, z muzyki rockowej wyosobnił się tzw. acid rock (którego nazwa odnosi się do efektów zażycia substancji halucynogennej LSD). Dopiero w późnych latach 60. pojawiła się wczesna muzyka heavymetalowa, będąca zapowiedzią zupełnie nowego gatunku.⁴⁴ Choć zerwała z konotacjami z wyżej wymienionym narkotykiem, z acid rocka wywodziło się jej mocne brzmienie, które uczyniła mroczniejszym i bardziej dysonansowym. *Właściwie, gitarzyści heavymetalowi, jak wszyscy inni innowacyjni muzycy, kreują nowe brzmienia, czerpiąc z mocy starych, i łącząc ich zasoby semiotyczne w nowe, fascynujące kombinacje.*⁴⁵

Za prekursorskich artystów heavymetalowych uważa się Black Sabbath oraz

---

⁴⁰Cambridge Dictionary

⁴¹Barbara Major, Dionizos w glanach..., str. 41

⁴²Encyclopedia of Heavy Metal Music, str. 7

⁴³Robert Walser, Running with the Devil, str. 9-?

⁴⁴Jeffrey J. Arnett, Metalheads: Heavy Metal Music and Adolescent Alienation, Colorado 1996, Westview Press, str. 43

⁴⁵Robert Walser, Eruptions..., str. 301

Led Zeppelin,⁴⁶ których brzmienie oscylowało wokół prędkości i mocy. Muzyka Led Zeppelin stanowiła sumę niespotykanych do tej pory rytmicznych wzorców i riffów, a sami wykonawcy stanowią dla wielu fanów niepodważalnych, fundamentalnych mistrzów heavy metalu. Z tym, i podobnymi twierdzeniami, nie zgadzają się jednak artyści, którzy ostrożnie podchodzą do kategoryzowania swoich utworów jako metalowych.⁴⁷ Obawa o błędnie przypisaną etykietę do tworzonej muzyki, była podzielana przez różnych twórców, ale wydaje się, że w przypadku Led Zeppelin była całkowicie nieuzasadniona. Wraz z Black Sabbath, a także niewymienionym do tej pory Deep Purple, w gatunek heavymetalowy wpisywali się nie tylko w warstwie muzycznej, ale także w tekstowej i wizualnej.⁴⁸ W tekstach swoich utworów odwzorowywali świat pełen mistycyzmu, nie stroniąc od tematyki okultystycznej i zjawisk nadnaturalnych. Wpłynęli również na wykształcony w późniejszych latach styl ubioru i sposób postrzegania świata przez fanów i wykonawców metalu.

Wykonawcy, którzy rodzaj tworzonej przez siebie muzyki określali jako heavy metal, pojawili się w połowie lat 70.⁴⁹ Początkowo, muzycy nie zyskiwali należnego im rozgłosu i uznania. Utwory heavymetalowe nie były emitowane w stacjach radiowych ze względu na obawę przed demoralizowaniem młodzieży.⁵⁰ Nie przeszkodziło im to jednak w zgromadzeniu grup oddanych fanów o mocnym poczuciu odrębności. Do drugiej fali artystów metalowych należały takie zespoły, jak AC/DC, Kiss, Scorpions i Judas Priest. Ten ostatni, obok Black Sabbath i Led Zeppelin, w latach siedemdziesiątych odniósł najwięcej lukratywnych sukcesów.⁵¹

Sam metal, sukces komercyjny odniósł w latach 80. uważanych przez muzykologów za złoty okres tego rodzaju muzyki. To wtedy również, heavy metal

---

⁴⁶William Phillips, Brian Cogan, *Encyclopedia of Heavy Metal Music*, Westport 2009, ABC-CLIO, str. 28

⁴⁷Walser, *Running*, str. 6

⁴⁸Barbara Major, *Dionizos w glanach*, str. 42

⁴⁹Barbara Major, *Dionizos w glanach*, str. 42

⁵⁰Robert Walser, *Running with the Devil*,

⁵¹Jeffrey J. Arnett, *Metalheads: Heavy Metal Music and Adolescent Alienation*, Colorado 1996, Westview Press, str. 43

ostatecznie wykształtował się jako dystynktywny gatunek, różny od hard rocka. Do roku 1989 płyty heavymetalowe stanowiły 40 procent płyt sprzedanych w Stanach Zjednoczonych.⁵² Barbara Major zauważa, że wzrost popularności sceny metalowej, ma związek z pojawieniem się glam i pop metalu. Dzięki złagodzeniu brzmienia, utwory kwalifikujące się do jednego z tych dwóch podgatunków, trafiały w gust szerszego grona odbiorców.⁵³ Niestety, sprzyjało to fragmentaryzacji gatunku muzycznego.

Zbiegło się to z czasem, w którym na rynku pojawiły się nowe technologie, dające muzykom możliwość osiągnięcia jeszcze bardziej mrocznego, szorstkiego brzmienia.⁵⁴ Dla ugrupowań tworzących muzykę agresywniejszą, bardziej ponurą niż poprzednie zespoły heavymetalowe, powstały nowe terminy opisujące ich twórczość: "speed" lub "trash" metal. Wśród nich wyróżnić można takie zespoły, jak popularne do dziś Metallica i Megadeath. Najbardziej ekstremalnym podgatunkiem heavy metalu stał się wkrótce death metal, którego teksty utworów skupiały się niemal wyłącznie na śmierci i przemocy. Stały one w opozycji do twórców bardziej stonowanych odmian metalu i skupiały węższe grono odbiorców ze względu na zniekształcone dźwięki i chrapliwy wokale.

W latach 90. podział heavy metalu na inne gatunki muzyczne trwał nadal. Pod wpływem popularnych w tamtym okresie hip-hopu, grunge'u i techno, powstał nu metal,⁵⁵ znany także jako nu tone. Swoje brzmienie zawdzięczał takim zespołom jak Korn czy Deftones, których popularność i potencjał komercyjny pozwoliły na dalszy rozwój nurtu. Jednak ze względu na coraz większą komercjalizację, kariera zespołów nu metalowych podupadła w latach dwutysięcznych.⁵⁶

Heavy metal z mainstreamowego nurtu muzyki zniknął po odniesionym przez niego sukcesie w latach 80. Obecnie, wpisuje się w bardziej w trend muzyki alternatywnej i nie króluje już na czołowych miejscach muzycznych notowań. Nie oznacza to jednak, że zespoły metalowe nie mogą liczyć na zdobycie sławy.

---

⁵²Robert Walser, *Running with the Devil*, str. 3

⁵³Barbara Major, str. 42

⁵⁴Jeffrey J. Arnett, *Metalheads: Heavy Metal Music and Adolescent Alienation*, Colorado 1996, Westview Press, str. 43

⁵⁵Witold Wrzesień, str. 327

⁵⁶Rockopedia, Nu metal, <http://rockers.com.pl/rockopedia/gatunek/20.html>

Wszak, Metallica, Iron Maiden czy też Judas Priest, do dziś koncertują na całym świecie, i to nie dla kilkutysięcznej, ale zwykle nawet dla kilkudziesięciotysięcznej publiczności.

1.4 Historia heavy metalu w Polsce

Heavy metal w Polsce pojawił się na początku lat 80-ych, wraz ze wzrostem popularności muzyki rockowej w kraju.⁵⁷ Był to czas, w którym na świecie muzyka z gatunku heavy metal przeżywała tak zwany "złoty okres".

Prekursorem polskiego metalu stał się zespół TSA, założony w Opolu za sprawą gitarzysty Andrzeja Nowaka. Do grona inicjatorów cięższego grania na polskiej scenie rockowej, zalicza się także powstałe później grupy TURBO oraz KAT, które wraz z TSA, zdaniem fanów stworzyły *wielką trójkę polskiego heavy metalu*.⁵⁸ Pierwszy album studyjny ugrupowania TSA, ukazał się w roku 1983. Twórczość zespołu początkowo oscylowała w rytmach muzyki hardrockowej, ale z czasem tworzone przez TSA kompozycje coraz bardziej wpisywały się w gatunek heavymetalowy. Zwiększono tempo utworów i zaczęto używać większej ilości przesterów⁵⁹, będących wyznacznikami gatunku. Lata 80. przyniosły zespołowi największy sukces i w karierze muzyków stanowiły bezsprzeczny szczyt ich popularności. Nagrania TSA sprzedawały się w Polsce w kilkutysięcznych nakładach, a utwory "51", "Trzy zapalki" oraz "Zwierzenia kontestatora" uplasowały się na wysokich pozycjach licznych list przebojów.⁶⁰

Cięższe brzmienie szybko zyskało uznanie szerszej publiczności. Główną grupą odbiorców polskiego heavy metalu były rodziny robotnicze, dla których metal stał się *odskocznią od nudnego i szarego życia*.⁶¹ Ballada *Dorośli dzieci* poznańskiego zespołu Turbo, założonego w 1980 roku, uznawana była za hymn

---

⁵⁷Mirosław Pęczak

⁵⁸dorosledzieci.cba.pl/artykuly.htm

⁵⁹Maciej Kopiński, Idea wolności w tekstach piosenek heavymetalowych lat 80. w twórczości TSA, Turbo i KAT, [w:] Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ, nr 27, 4/2015, s. 72

⁶⁰<http://www.polskirock.art.pl/tsa,z127,biografia.html> [dostęp z dn. 02.04.2018]

⁶¹Teoria hałasu, reż. L. Gnoiński, W. Słota, Polska 2008

lat 80.⁶² Utwór, będący jednym z najpopularniejszych autorstwa muzyków, piętnował realia ówczesnego świata i opowiadał o trudach odnalezienia *sposobu na życie*. W warstwie lirycznej, polscy wykonawcy wyrażali sprzeciw wobec panującego porządku politycznego i społecznego, mówili o potrzebie wolności, którą ustrój komunistyczny im odbierał.⁶³

Początkowo, artyści z Polski inspiracji szukali w dokonaniach muzycznych popularnych zespołów z zagranicy, takich jak AC/DC i Led Zeppelin. Znaczący wpływ na rodzimą scenę metalową miały także metalowe formacje niemieckie, takie jak Accept, Helloween i Running Wild oraz tzw. Nowa Fala Brytyjskiego Heavy Metalu.⁶⁴ Ta, oddziaływała nie tylko na twórczość muzyków, ale także na wygląd ich i ich fanów. Popularne były skórzane spodnie i kurtki nabijane ćwiekami, spopularyzowane przez Judas Priest, a także kolorowe, obcisłe stroje, wypromowane przez Iron Maiden.⁶⁵ Z wczesnych dokonań muzycznych brytyjskiego heavy metalu oraz Metalliki, korzystał uznawany za prekursora rodzimego trash i heavy metalu, zespół KAT, powstały na przełomie 1979 i 1980 roku. Nim uformował charakterystyczne dla siebie brzmienie, do roku 1981, KAT tworzył jedynie muzykę instrumentalną.⁶⁶ Muzycy odnaleźli swoją niszę dopiero po zaangażowaniu w projekt wokalisty, Romana Kostrzewskiego. Pierwsze nagrania grupy dotyczyły tematyki religijnej, poruszały kwestie wiary i sprzeciwu wobec Boga, a liczne tytuły utworów zawierały nawiązania do szatana. Interesująca muzyków tematyka przyczyniła się do licznych oskarżeń o konszachty z diabłem i propagowanie satanizmu.

Poza *wielką trójką polskiego heavy metalu* do jego rozwoju w Polsce przyczyniły się także liczne mniej rozpoznawalne ugrupowania, które nie osiągnęły sukcesu komercyjnego. Te kilkadziesiąt zespołów, tworzyło tzw. scenę podziemną.⁶⁷ Za ich główną zasługę można uznać propagowanie muzyki metalowej wśród młodych ludzi poprzez udział w festiwalach i konkursach. Zwykle były to grupy,

---

⁶²Tamże

⁶³M. Kopiński, op. cit., s. 75.

⁶⁴Maciej Kamiński, op. cit., s. 72-73

⁶⁵Maciej Kamiński, op. cit., s. 72

⁶⁶<http://www.polskirock.art.pl/kat,z190,biografia.html> [dostęp z dn. 03.04.2018]

⁶⁷M. Kopiński, op. cit., s. 72-73.

które charakteryzował niski lub bardzo niski poziom techniczny, ale z ograniczeniami sprzętowymi borykali się również bardziej popularni artyści.⁶⁸ Realia PRL-u sprawiały, że polska scena muzyki heavymetalowej w wielu aspektach pozostawała w tyle w stosunku do metalu z Zachodu.

Polskim zespołom metalowym możliwość prezentacji przed szerszym gronem publiczności zapewniały festiwale muzyki rockowej i metalowej. Zespoły TSA, KAT i Turbo zainteresowanie fanów zdobywały na Festiwalu Muzyków Rockowych w Jarocinie, który jako jedno z nielicznych wydarzeń muzycznych w Polsce, zaczął promować heavy metal.⁶⁹ Innym miejscem zrzeszającym fanów i wykonawców metalowych był Ciechanów, gdzie w zamku Książąt Mazowieckich, od roku 1988, organizowano festiwal S'thrash'ydło. Najpopularniejszym polskim metalowym widowiskiem była jednak Metalmania, odbywająca się w hali widowiskowej w Katowicach. Pierwsza edycja wydarzenia miała miejsce już w roku 1986 i reklamowana była jako *największy heavymetalowy festiwal w Europie Środkowej*. Obok zagranicznych wykonawców, w Spodku wystąpili wtedy jedni z najpopularniejszych polskich wykonawców metalu, jak Turbo i KAT.⁷⁰ Festiwal odbywał się nieprzerwanie co rok, aż do roku 2002, kiedy to powrócił po dwuletniej przerwie. W 2009 roku, ze względu na remont hali widowiskowej, w której do tej pory organizowano koncerty, Metalmania nie odbyła się.⁷¹ Została jednak reaktywowana w 2017 roku, a headlinerem tegorocznej XXIV edycji, był norweski zespół metalowy Emperor.⁷²

Obecnie, w internetowej bazie zespołów metalowych, którą prowadzi Encyclopaedia Metallum, figuruje 3315 (w tym także nieaktywnych) grup z Polski.⁷³

---

⁶⁸Tamże, s. 73

⁶⁹M. Kopiński, op. cit., s. 74.

⁷⁰<https://www.metalmind.com.pl/metalmania/1986.html> [dostęp z dn. 03.04.2018]

⁷¹<https://www.darkplanet.pl/Metalmania-Fest-2009-36658.html> [dostęp z dn. 03.04.2018]

⁷²<https://www.ticketpro.pl/muzyka/hard-heavy/1991137-metalmania-bilety.html> [dostęp z dn. 06.04.2018]

⁷³<https://www.metal-archives.com/lists/PL> [dostęp z dn. 06.04.2018]

Rozdział 2

Wizerunek subkultury heavymetalowej w mediach

2.1 Czym jest wizerunek?

Człowiek postrzega elementy rzeczywistości i przetwarza je na podstawie własnych uczuć, doświadczeń, opinii i faktów. Taki zbiór przekonań i myśli danej osoby o obiekcie (którym w tym kontekście może być zarówno firma, jednostka organizacyjna, miejsce, grupa społeczna lub osoba), określa się mianem wizerunku.¹ Podobną definicję wizerunku proponuje również K. Huber, który charakteryzuje go jako *twór wielowarstwowy, stanowiący sumę wszystkich spostrzeżeń, obserwacji, w których dokonujemy projekcji naszego ego.*²

Pojęcia wizerunku używa się zamiennie ze słowem image, wywodzącym się z łacińskiego *imago* oznaczającego obraz i symbol. Image to wyobrażenie jakiegoś ideału lub stanu, wyobrażenie danego podmiotu za pomocą zmysłów, obraz myślowy. Dziś definiowany jest również jako sposób postrzegania określonej osoby przez społeczeństwo i media.³ W ujęciu słownikowym, wizerunek ozna-

---

¹P. Kotler, Marketing: analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola, Warszawa 1994, Gebethner & Ska, s. 549.

²K. Huber, Image, czyli jak być gwiazdą na rynku, Businessman Book, Warszawa 1994, s. 26

³M. Urbaniak, Wizerunek dostawcy na rynku dóbr produkcyjnych, Łódź 2003, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 11

cza podobiznę danej osoby utrwaloną np. na rysunku lub zdjęciu, a także sposób postrzegania i przedstawiania tej osoby lub rzeczy.⁴

Każda jednostka, celowo lub nie, wytwarza swój obraz, który składa się na wizerunek, definiowany w literaturze przedmiotu również jako zbiór wybranych technik komunikacyjnych, który powstaje w wyniku zamierzonych i niezamierzonych decyzji.⁵ Powstały w świadomości uczestników komunikacji obraz może być odebrany pozytywnie lub negatywnie, a odbiór ten będzie się najprawdopodobniej różnił w zależności od środowiska, z jakiego pochodzą odbiorcy oraz od wyznawanych przez nich poglądów. Sam Black twierdzi, że na podstawie wizerunku – ogólnego wrażenia odbieranego przez kogoś z zewnątrz, dokonuje się oceny, czy instytucja lub dana persona jest dobra, czy zła.⁶ Ocena ta jest oczywiście subiektywnym postrzeganiem danego obserwatora i nie musi stać w zgodzie z faktycznym stanem rzeczy. Wizerunku nie należy bowiem traktować jako wiernej odwzorowania rzeczywistości, a jako jej odbicie w świadomości określonej grupy lub jednostki. Istnieje zatem podstawa do formowania się różnic pomiędzy tym, jak dana jednostka postrzega samą siebie, a jak odbierana jest przez innych ludzi. Wizerunek jest płynny i niestały; pod wpływem zachodzących w czasie różnych czynników, może ulec znaczącym zmianom. Jak podkreśla Michał Grech, będący wizerunkiem konstrukt, jako, że wynika z procesu komunikacji, jest stale modyfikowany i negocjowany.⁷ W związku z tym, utrzymanie stałego, zamierzonego wizerunku nie jest rzeczą łatwą.

Postawy, zachowania, styl komunikowania się, mowa ciała i wygląd zewnętrzny stanowią elementy, z których składa się wizerunek.⁸ Przeważają wśród nich komunikaty niewerbalne, uzupełniające komunikaty słowne o całą gamę nowych informacji, których nie można byłoby pozyskać tylko z wypowiedzi określonej

---

⁴Słownik języka polskiego, PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/;2579940> [02.04.2018]

⁵E. Pluta, *Public relations - moda czy konieczność? Teoria i praktyka*, Twigger, Warszawa 2001, s. 32

⁶S. Black, *Public relations*, Warszawa 2000, Dom Wydawniczy ABC, s. 96.

⁷M. Grech, *Badanie wizerunku: ludzie, marki, branże*, Łódź 2012, ??, s. 12.

⁸P. Czaplińska, *Strategia budowania wizerunku osób znanych*, [w:] *Perswazyjne wykorzystanie wizerunku osób znanych*, (Red.) A. Grzegorzczak, Wyższa Szkoła Promocji, Mediów i Show Businessu, Warszawa 2015, s. 30.

osoby. Na kreowanie wizerunku wpływają jednak także nawiązywane przez ową jednostkę kontakty międzyludzkie. Image w znaczącym stopniu zależny jest od tego, w jakim środowisku jednostka przebywa, i jakie łączy ją z nim relacje.⁹

Dla wielu subkultur, w tym subkultury metalowej, styl ubierania się jest podstawowym środkiem wyrazu własnego "ja". Część członków subkultur wyraża je poprzez, przynajmniej pozorne, nieprzywiązywanie wagi do własnego wyglądu. Sprawiają wrażenie niezadbanych, co w ich przypadku może stanowić kolejny sposób na negację i bunt. Gregory P. Stone podkreśla, że strój stanowi dla człowieka narzędzie do informowania o wartościach, jakie wyznaje, o tym, jaką przejawia postawę i nastrój – nadaje do innych ludzi komunikat o jego tożsamości.¹⁰ David Muggleton dodaje jednak, że nadmierne skupianie się na swoim wizerunku jest w obrębie subkultury źle widziane i świadczyć może o zbyt nachalnej próbie zaprezentowania swojej subkulturowej przynależności. O niej najlepiej powinny świadczyć przejawiane przez jednostkę postawy i zachowania.¹¹

2.2 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach zagranicznych

2.3 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach polskich

2.4 Heavy metal w social media

---

⁹P. Czaplińska, op. cit., s. 30.

¹⁰Gregory P. Stone, *Appearance and the self: a slightly revised version*, 1981, str. 193

¹¹D. Muggleton, *Wewnątrz subkultury. Ponowoczesne znaczenie stylu*, Kraków 2004, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 113.

Rozdział 3

Badanie wizerunku subkultury heavymetalowej

3.1 Przedmiot badań i cele badawcze

Po poznaniu wartości, którymi kierują się metalowcy; wytycznych ich stylu i upodobań muzycznych oraz wizerunku metalu kształtowanego przez środki masowego przekazu, kolejnym naturalnym krokiem w analizie tej grupy, jest zaznajomienie się z opinią publiczną na jej temat. Przeprowadzane badanie ma za zadanie przybliżyć sposób, w jaki postrzegani są fani muzyki heavy metalowej przez polskie społeczeństwo i czy ten sposób różni się w zależności od pokolenia i/lub płci. Jego podstawowym celem jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, *jaki jest metalowiec*, co go według respondentów charakteryzuje.

Istotne jest zweryfikowanie, czy badana grupa przy opisywaniu członków subkultury posługuje się utartymi stereotypami i postrzega ich przez ich pryzmat. Zaprojektowane badanie będzie kluczowe dla określenia wizerunku subkultury metalowej w oczach ankietowanych, ich pozytywnych bądź negatywnych skojarzeń związanych z pasjonatami cięższego brzmienia.

3.2 Metody i narzędzia badawcze

Badanie zostało przeprowadzone przy użyciu kwestionariuszy składających się z X pytań oraz zamieszczonej na początku metryczki, uwzględniającej jedynie podstawowe informacje, jak wiek i płeć uczestników badania. Ankietę zaprojektowano tak, by nie sugerować odpowiedzi respondentom – badanie zawierało 6 pytań otwartych, krótkiej odpowiedzi i jedno pytanie zamknięte, sprawdzające relacje respondentów z członkami subkultury. Celem takiego zabiegu było uzyskanie spontanicznych reakcji i skojarzeń ankietowanych.

Ankieta została rozdyskrebowana do respondentów przy pomocy internetu i platformy Google Forms. Badanie przeprowadzono w kwietniu 2018 roku i udział w nim brało X respondentów. X% ankietowanych stanowiły kobiety, X% mężczyźni. Przeważała grupa w wieku X-Y lat.

3.3 Analiza wyników badania

Zakończenie

Bibliografia